

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНА ПРИРОДИ

УДК 631.4.551

DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.20.1.15>

Василь ФЕСЮК, Сергій КРИВЕНЮК

СУЧАСНИЙ СТАН ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану охорони земель у Волинській області. Розглянуто історію вивчення сучасного агроекологічного стану ґрунтів області, їх раціонального використання та охорони в працях українських науковців. Проаналізовано динаміку земельного фонду області, особливості проведення моніторингу земель, сучасний агроекологічний стан земель. Виділено найважливіші проблеми охорони земель. Запропоновано заходи поліпшення стану земель області.

Ключові слова: ґрунти Волинської області, використання земель, порушені землі, відпрацьовані землі, малопродуктивні землі, деградовані землі, охорона земель.

Постановка науково-практичної проблеми. Заходи охорони ґрунтів від виснаження і забруднення – дуже широка і комплексна категорія. Досить часто в науковій періодиці зміст цих заходів зводиться до запобігання ерозії та дефляції і зменшення внесення у ґрунти різноманітних отрутохімікатів та мінеральних добрив. Такий підхід є дуже схематичним і не повністю дозволяє вирішити зміст проблеми. Існують окремі аспекти зниження якості ґрунтів, які не вкладаються в цю схему. Наприклад, для земель які не використовувались в сільськогосподарському виробництві, але є деградованими, або для тих ґрунтів агроекологічний стан яких не дозволяє їх подальше використання. Такі землі часто називають порушеними. Закон України «Про охорону земель» визначає порушені землі як такі, що втратили свою господарську та екологічну цінність через порушення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії природних явищ [1]. Причин таких порушень багато, і це не обов'язково вплив гірничої промисловості. Але й, наприклад, торфорозробки, пірогенні утворення, наслідки катастрофічних повеней чи паводків, підтоплення ґрунтовими водами тощо. Відновлення таких земель також необхідне, оскільки дозволить їх наступне раціональне використання після проведення оптимізаційних заходів. Вартість таких заходів, безумовно, висока. Тому з точки зору раціональної доцільності більш бажаним варіантом є охорона земель і недопущення погіршення їх стану.

Актуальність і новизна дослідження. Земельні ресурси є основним виробничим фондом аграрного виробництва, частка якого в структурі експорту України зростає з року в рік. Значення земель також зростає в контексті децентралізації та адміністративно-терито-

ріальної реформи, що відбувається у нашій державі. Новостворені об'єднані територіальні громади можуть більш повно розпоряджатись земельними угіддями, забезпечуючи власну фінансову спроможність і процвітання. І звісно ж вони зацікавлені в тому, аби ґрунти максимально довго зберігали свою родючість і у них не проявлялись деградаційні процеси. Тому розробка заходів охорони земель та їх захисту від впливу негативних процесів, що зумовлюють погіршення стану, якості та продуктивності ґрунтів, є актуальною проблемою сьогодення, вирішення якої дозволить зберегти ґрунти як засоби виробництва і поліпшити їх стан.

Зв'язок теми статті з важливими науково-практичними завданнями. Питання екологічного стану земель, оцінки їх деградованості та розробки заходів їх охорони тісно пов'язані із аналізом сучасного екологічного стану території, виділенням гострих екологічних проблем, розробкою місцевих екологічних програм та програм розвитку аграрного виробництва, реалізацією громадських екологічних ініціатив.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. В науковій літературі питання оцінки стану деградованості земель Волинської області доволі висвітлене. Але процес зміни агроекологічного стану ґрунтів дуже інтенсивно змінюється в часі, його потрібно своєчасно відслідковувати. Першою і найбільш ґрунтовною науковою роботою в галузі вивчення зміни агроекологічного стану ґрунтів Волинської області є монографія Я.О. Мольчака, М.М. Мельничука, І.В. Анрошука, В.М. Заремби [3], яка вийшла у світ у 1998 р. Ґрунти Волинської області, їх сучасний стан та особливості антропогенної трансформації розглянуто в монографії М.Й. Шевчука, П.Й. Зінчука і Л.К. Колошко [7]. Дефляційні

процеси у ґрунтах Волинської області вивчалися С.В.Полянським у статті [4]. Серед останніх робіт, в яких приділяється увага питанням деградації земель Волинської області та заходів для її зменшення, варто назвати колективну монографію науковців кафедри фізичної географії СНУ ім. Лесі Українки «Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області» [6].

Викладення основного матеріалу. Земельний фонд Волинської області станом на 2019 р. становить 2014,4 тис. га, з них 1047,6

тис. га або 52% займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарської освоєності земель. За останні 15 років у структурі земельного фонду Волинської області відбулися незначні зміни, загальна площа земель залишилася незмінною. Площа сільськогосподарських угідь дещо зменшилася, натомість дещо збільшилася площа лісів і лісовкритої території. На 0,15% зменшилася площа відкритих земель без рослинного покриву, що є позитивним моментом з екологічного погляду [5].

Таблиця 1.

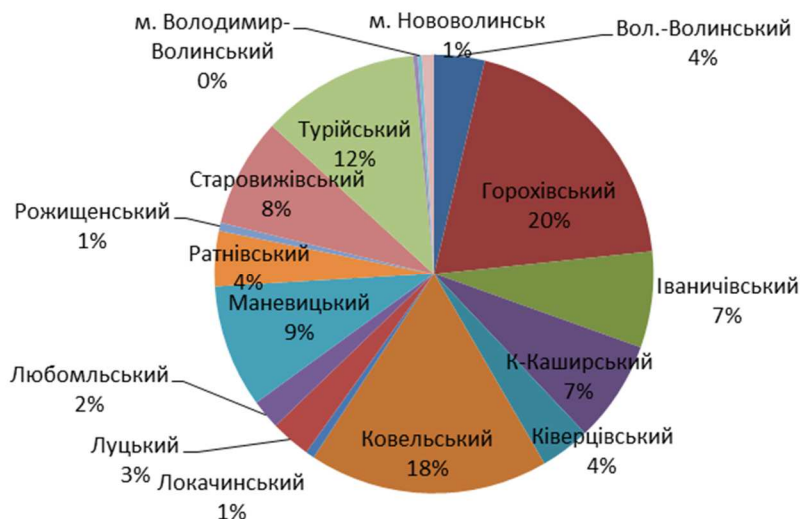
Динаміка зміни структури земельного фонду Волинської області [5]

Основні види земель та угідь	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі	усього, тис. га	% до загальної площі	усього, тис. га	% до загальної площі
Загальна територія	2014,4	100	2014,4	100	2014,4	100
у тому числі:						
1.С/г угіддя, з них:	1047,6	52	1047,6	52	1047,5	52
рілля	672,6	33	672,6	33	672,3	33
перелogi	-	-	-	-	-	-
багаторічні насадження	11,7	0,6	11,7	0,6	11,7	0,6
сіножаті	161,9	8	161,9	8	161,8	8
пасовища	201,4	10	201,4	10	201,7	10
2. Ліси та інші лісовкриті площі	697,7	35	697,7	35	697,6	35
з них вкриті лісовою рослинністю	646,5	32	646,5	32	646,5	32
3. Забудовані землі	61,2	3	61,2	3	61,2	3
4. Відкриті заболочені землі	115,8	5,8	115,8	5,8	115,7	6
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	14,5	0,7	14,5	0,7	14,6	0,7
6. Інші землі	77,6	3,9	77,6	3,9	77,6	3,9
Усього земель (суша)	1969	98	1953,2	92	1969	98
Території, що покриті поверхневими водами	45,4	2	45,4	2	45,5	2

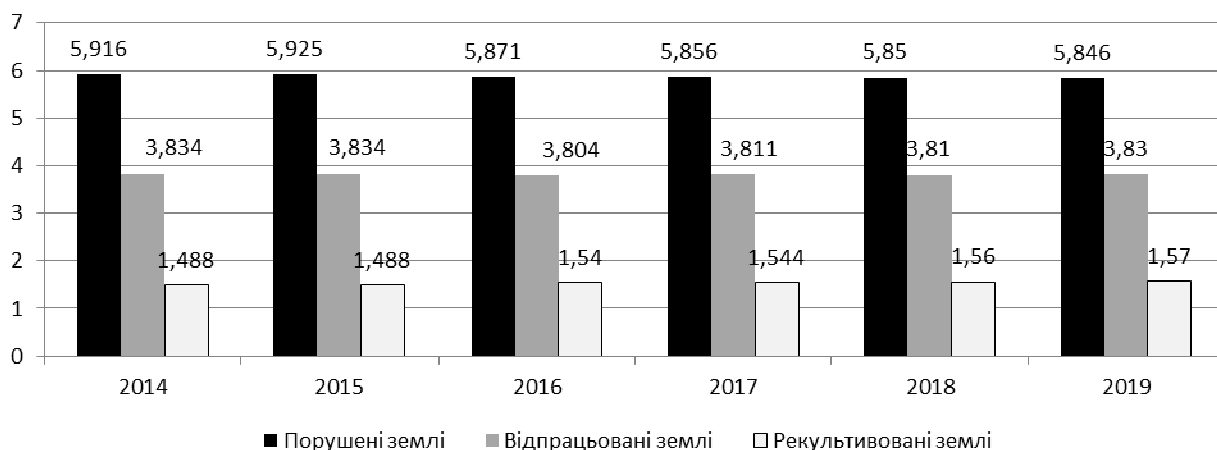
Моніторинг еродованих та дефльованих земель наразі в області належним чином не проводиться. Раніше такий моніторинг проводився Поліською філією Інституту ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського в межах державної програми моніторингу деградованих земель у Волинській області. В статистичній звітності про стан земель нині фігурують терміни порушені, відпрацьовані, малопродуктивні та деградовані землі.

Станом на 2019 р. у Волинській області 5846,51 га порушених земель (рис. 1). Найбільші площі у Горохівському районі – 20% загальнообласного показника, Ковельському – 18%, Турійському – 12%, Маневіцькому – 9%, Старовижівському – 8%, Камінь-Каширському та Іваничівському – по 7%. Причини пору-

шення земель при цьому різні [18]. Найпоширеніші з них – ерозія та дефляція, вплив відкритих розробок корисних копалин та будівельної сировини, забруднення хімічними речовинами і промисловими викидами, наслідки неправильної агротехніки тощо. Найбільш негативно впливає на земельні ресурси гірничодобувна галузь промисловості. Під час гірничодобувних робіт змінюються природні ландшафти місцевості, порушується ґрунтово-рослинний покрив. Питанню рекультиватiї земель відпрацьованих відкритим способом родовищ корисних копалин, відновленню родючості й господарської цінності порушених земель у Волинській області, на жаль, не приділяється достатня увага (рис. 2).

Рис. 1. Площі порушених земель в розрізі адміністративних районів Волинської області станом на 2019 р. (за матеріалами Головного управління Держгеокадастру у Волинській області) [5]

Рис. 2. Динаміка площі порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель у Волинській області, тис. га [5]

При аналізі динаміки площі порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель у Волинській області за період 2014-19 р.р. видно, що вони змінюються несуттєво. Тобто заходи рекультивації або не проводяться зовсім в окремі роки (2014-15 р.р.), або проводяться у незначних обсягах – 4 га (2017 р.), 16 га (2018 р.), 10 га (2019 р.). Дещо більші обсяги рекультиваційних робіт здійснювались лише у 2016 р. – 52 га, хоча це також досить незначна площа в масштабах області.

Отже, за умов екстенсивного господарювання особливо розвивається агрохімічна й агрофізична або землеробська деградація ґрунтів. Для агрохімічної характерне підкислення ґрунту, зниження вмісту фосфору, калію, гумусу. Дослідження агрохімічного стану ґрунтів, які проводять в області, дають змогу контролювати їх вміст. Оскільки ґрунтовий покрив

області сформований переважно малогумусними ґрунтами легкого гранулометричного складу, що визначає їх низьку ємність вбирання та малу буферність, трансформація показників родючості може відбуватися в короткі терміни. Землеробська деградація призводить до порушення складу ґрунтового покриву, погіршення його водно-повітряного режиму, умов існування ґрунтової біоти і рослин. Усе це є першопричиною прояву ерозійних процесів.

Станом на 2019 р. площа деградованих земель за матеріалами Головного управління Держгеокадастру у Волинській області становить 787 га. Ця цифра викликає певний скепсис, оскільки реальні площі деградованих угідь в області суттєво більші. Цікаво виглядає також співставлення площ деградованих земель в області в 1996 р. і в 2019 р. в розрізі адміністративних районів. Якщо вірити мате-

ріалам Головного управління Держгеокадастру у Волинській області (рис. 3), то в 2019 р. у порівнянні із 1996 р. площа деградованих (в т.ч. еродованих і дефльованих) земель у Волинській області скоротилась в 376 разів (від 116 тис. га до 308 га). Найбільші обсяги скорочення площ деградованих земель у Горохівському районі – 1356 разів (40570 га у 1996 р. і 29,9 га у 2019 р.) та Луцькому районі – 1335 разів (24030 га у 1996 р. і 18 га у 2019 р.). В інших районах скорочення становило 37-357 разів. Така різниця між площами пояснюється звісно ж не успіхами рекультиваційних та меліоративних заходів, а тим, що деградовані (переважно еродовані) землі перестали показувати такими у звітності про стан земельних ресурсів.

Станом на 1996 р. слабоеродовані землі були найбільш поширені в Горохівському районі – 28,05 тис. га або 32,6% від загальної площі сільськогосподарських угідь. У Локачинському і Луцькому районах їх частка становила відповідно 12,45 і 13,87 тис. га або 24,1 і 18,8 %. У Володимир-Волинському, Іваничівському та Ківерцівському районах кількість слабоеродованих земель коливається в межах 4,55-7,60 тис. га або 6,8-15,9 %. Земельні угіддя Рожищенського і Турійського районів зазнавали незначної ерозії – 0,1-0,6 %. Середньоеродовані землі займали менші площі, ніж слабоеродовані. Найбільше таких земель було у

Горохівському і Луцькому районах – відповідно 8,72 і 7,74 тис. га або 10,1 та 10,5 %. Дещо менше таких земель було у Володимир-Волинському та Локачинському районах – відповідно 3,73 та 5,86 тис. га або 5,5 і 11,3 %. У Іваничівському, Ківерцівському, Рожищенському і Турійському районах частка середньоеродованих земель коливалася від 1,93 до 0,10 тис. га або 3,3-0,10 %. Сильноеродовані землі траплялися найчастіше у Горохівському, Володимир-Волинському, Локачинському, Луцькому районах – 3,80-2,13 тис. га або 4,4-3,2 %. У Ківерцівському, Іваничівському, Рожищенському, Турійському районах частка цих земель становила 0,88-0,02 тис. га або 1,8-0,02%. Еродовані землі були відсутні в Камінь-Каширському, Ковельському, Любешівському, Любомльському, Маневицькому, Ратнівському і Старовижівському районах [6].

Дефляційно-небезпечних земель в області нараховувалося 258,2 тис. га, із них у Ковельському районі – 33,2 тис. га, Турійському – 27,7 тис. га, Рожищенському – 21,9 тис. га, Старовижівському – 20,1 тис. га, Любомльському – 19,9 тис. га, Ратнівському – 19,4 тис. га, Камінь-Каширському – 19,2 тис. га, Маневицькому – 16,5 тис. га, Любешівському – 17,0 тис. га, Володимир-Волинському – 16,4 тис. га, Іваничівському – 4,6 тис.га, Луцькому – 6,7 тис. га, Горохівському – 7,2 тис. га та Локачинському – 7,8 тис. га [4].

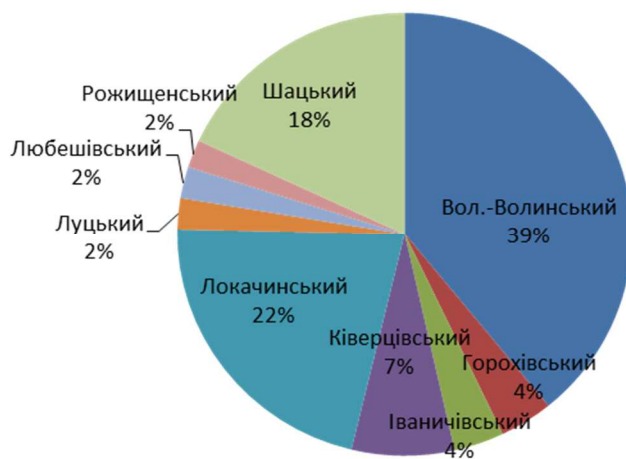

Рис. 3. Площі деградованих земель в розрізі адміністративних районів Волинської області станом на 2019 р. (за матеріалами Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Причина проста – для того аби оцінити структуру порушених та деградованих земель потрібно проводити наукові ґрунтові дослідження, встановлювати ступінь змитості або дефльованості ґрунтів тощо. Такі дослідження

в області не проводяться з 1996 р. До того часу діяла програма моніторингу деградованих земель, заходи якої реалізовували Поліська філія Інституту ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського та Облдержзродючість.

У Волинській області здійснюються заходи для поліпшення малопродуктивних угідь. Ці заходи називаються меліоративними і включають гідротехнічну, біологічну, лісову, агротехнічну, хімічну меліорації. Станом на 2019 р. лідирують за площами поліпшених угідь: Турійський район – 18% загальнообласного показника, Камінь-Каширський – 10%, Любомльський, Старовижівський райони

по 9%, Локачинський – 8%, Луцький – 7%, Маневийський, Ратнівський – по 6% [5].

В той же ж час обсяги поліпшення земель не задовольняють існуючі потреби у них. Тому площі угідь, які потребують поліпшення, в розрізі адміністративних районів Волинської області значно більші, ніж реалізовані заходи (рис. 4).

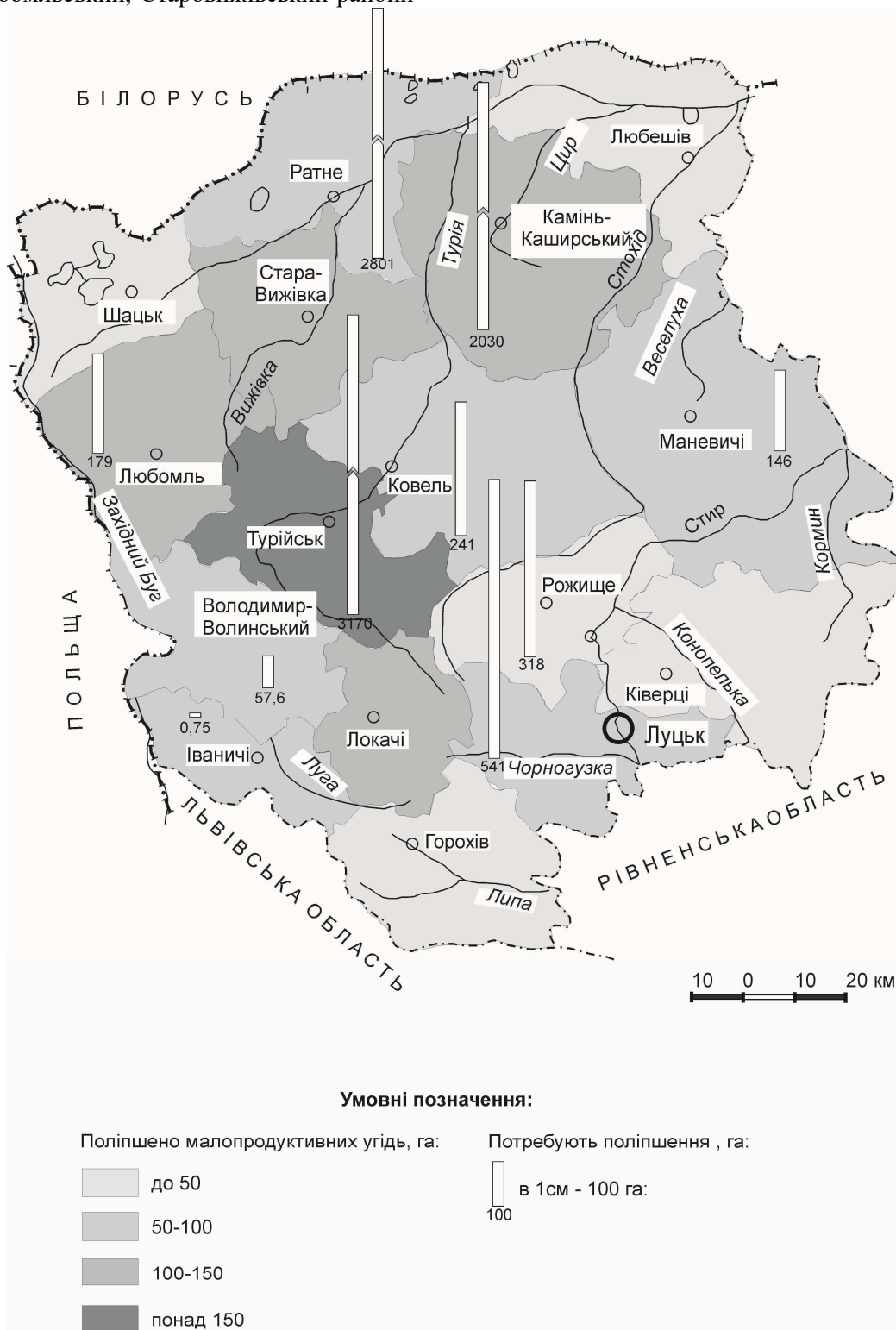

Рис. 4. Стан поліпшення земельних угідь у Волинській області у 2019 р. (за матеріалами Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Найбільші площі угідь, які потребують поліпшення, в таких районах: Турійський (3170 га, 33% загальнообласної кількості), Ратнівський (2801 га, 30% загальнообласної кількості), Камінь-Каширський (2030 га, 21% загальнообласної кількості). Разом з Луцьким районом (541 га, 6% загальнообласної кількості) на ці райони припадає 90% площі угідь, які потребують поліпшення. На жаль у статистичній звітності про стан земельних угідь, яку збирає Головне управління Держгеокадастру у Волинській області, не відображено структури причин, що викликають погіршення стану угідь, порушених земель та заходів для їх поліпшення.

Співставлення кількісних показників по районах дозволило виділити наступні групи районів:

- райони, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в незначних обсягах (до 100 га) і існує невелика потреба у поліпшенні (Горохівський, Ківерцівський, Любешівський, Шацький, Володимир-Волинський, Іваничівський);
- райони, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в значних обсягах (понад 100 га) і існує невелика потреба у поліпшенні (Старовижівський, Локачинський);
- райони, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в незначних обсягах (до 100 га) і існує велика потреба у поліпшенні (Рожищенський, Ковельський, Луцький, Маневицький, Ратнівський);
- райони, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в значних обсягах (понад 100 га) і існує велика потреба у поліпшенні (Камінь-Каширський, Любомльський, Турійський);
- райони, де відсутня потреба у поліпшенні (Горохівський, Ківерцівський, Локачинський, Любешівський, Старовижівський, Шацький).

Аналіз розподілу поліпшених малопродуктивних угідь та земель, що потребують поліпшення, не дозволив встановити якоїсь закономірності, пов'язаної з зональними особливостями ведення сільського господарства. Райони, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в незначних обсягах (до 100 га) та існує невелика потреба у поліпшенні – це типові лісостепові райони Волинської області із більш-менш родючими ґрунтами, високим ступенем розораності і сільськогосподарської освоєності – Горохівський, Володимир-Волинський, Іваничівський, близький до них

Ківерцівський район, по території якого проходить межа між Лісостепом і Поліссям. Окремо в цьому кластері знаходяться Любешівський і Шацький райони. Для них характерна відносно невисока частка розораності і сільськогосподарської освоєності, значна залісненість, заболоченість, високий коефіцієнт заповідності. Ймовірно, що потреба в поліпшенні угідь тут незначна.

Локачинський і Старовижівський райони належать до другої групи районів, де проведено поліпшення малопродуктивних угідь в значних обсягах (понад 100 га) та існує невелика потреба у поліпшенні або, як показує статистична звітність, така потреба взагалі відсутня станом на сьогодні.

Наступні дві групи включають райони, де проблеми поліпшення земельних угідь стоять найгостріше. Тобто існує найбільша потреба у поліпшенні малопродуктивних угідь. У першій групі вже проведено поліпшення у значних обсягах, але все одно існує значна потреба у майбутньому поліпшенні – Камінь-Каширський, Любомльський, Турійський. Це й зрозуміло, ґрунти в цих районах мають низьку родючість і вимагають поліпшення. Друга – це райони, де попри значну потребу поліпшення проводиться в недостатніх обсягах – Рожищенський, Луцький, Ковельський, Маневицький, Ратнівський. Перші два райони мають родючіші ґрунти, які інтенсивно використовуються, зазнають деградаційних процесів та вимагають поліпшення. Інші ж – типові поліські райони із ґрунтами, що мають низьку природну родючість і необхідність їх поліпшення також є закономірною.

Поряд із поліпшенням земель гостро стоїть проблема консервації земель. Згідно ч. 1 ст. 172 Земельного кодексу України, консервації підлягають деградовані і малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним. Консервації підлягають також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я [2]. Ст.1 Закону України "Про охорону земель" визначає консервацію як «припинення господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких неможливо одержувати екологічно чисту продукцію, а перебу-

вання людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я» [1].

За обсягами проведених консерваційних заходів лідерами в області є Турійський (399 га), Луцький (334 га), Ківерцівський (316 га), Ковельський (284 га) райони. Найменше консервовано земель у Шацькому (10 га), Старовижівському (42 га), Ратнівському (89 га) та Володимир-Волинському (88 га) районах. У всіх інших районах консервація проведена на площі понад 100 га. Найбільша потреба у проведенні консервації земель у Ковельському (1146 га), Турійському (857 га), Локачинському (630 га), Володимир-Волинському (544 га), Ківерцівському (511) районах, а найменша – у Горохівському (132 га), Любешівському (101 га), Іваничівському (287 га), Рожищенському (244 га), Старовижівському (277 га) та

Ратнівському (291 га) районах. Причому більшість заходів проведена на землях, що перебувають у державній власності. Виключення складає лише консервація приватних угідь у Іваничівському (91 га), Маневицькому (264 га), Турійському (2,4 га) та Шацькому (142 га) районах.

Агроекологічний моніторинг ґрунтів Волинської області проводиться Волинською філією ДУ "Держґрунтоохорона" Інституту охорони ґрунтів України, Державною установою «Волинський обласний лабораторний центр» МОЗ України та Державною екологічною інспекцією у Волинській області. На забруднення ґрунтів впливає багато факторів: видобуток корисних копалин, внесення мінеральних добрив та отрутохімікатів, стік з стихійних звалищ, складів отрутохімікатів, пожежі і т.д. [5].

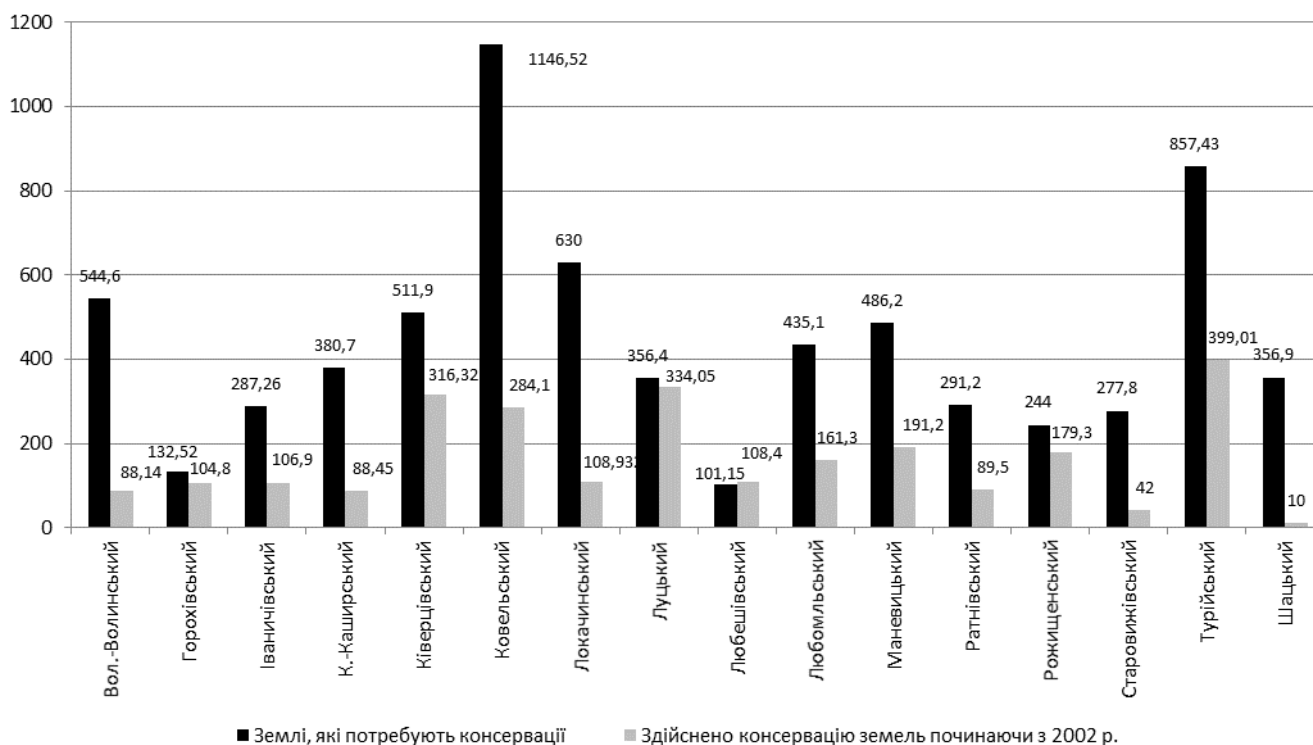

Рис. 5. Проведення та потреба у консервації земель в розрізі адміністративних районів Волинської області станом на 2019 р. (за матеріалами Головного управління Держгеокадастру у Волинській області)

Щільність забруднення земель сільськогосподарського призначення ¹³⁷Cs в межах області не перевищує 1 Кі/км², вміст ⁹⁰Sr не перевищує 0,02 Кі/км² [5].

Підсумовуючи результати агроекологічного моніторингу, можна зробити висновок:

- протягом останніх років показник забруднення ґрунтів цезієм та стронцієм залишається незмінним;
- знижується рівень забрудненості ґрунтів (за рахунок зменшення кількості перевищень ГДК препаратом ДДТ);

- змін у ґрунтах вмісту ізомерів ГХЦГ за останні 5 років не відбулося;
- знизилась також забрудненість препаратом 2,4 Д (амінна сіль).

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

- існуючий стан охорони земель у Волинській області не забезпечує належною мірою їх раціональне використання, відновлення та поліпшення;

- недостатньо ефективним є моніторинг земельних ресурсів в області, особливо деградованих земель;
- обсяги поліпшення земель не задовольняють існуючі потреби у них;
- необхідним є збільшення обсягів рекультивувати земель;
- аналогічна ситуація із консервацією земель;
- забруднення ґрунтів отрутохімікатами зменшується, що є позитивною тенденцією.

Отже, для підвищення ефективності охорони земель в області першочерговим

завданням є організація ефективної системи моніторингу та інвентаризації стану земель з метою встановлення ступеня їх деградованості та агроекологічного стану ґрунтів. За результатами інвентаризації необхідним заходом є розробка регіональної програми охорони земель, яка б чітко визначала перелік та обсяги заходів рекультивувати, відновлення, консервації та меліорації (в широкому розумінні терміну) земель. А також чіткий та ефективний контроль за її виконанням суб'єктами господарської діяльності та об'єднаними територіальними громадами.

Література:

1. Закон України «Про охорону земель». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
2. Земельний кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Мольчак Я.О. Деградація ґрунтів та шляхи підвищення їх родючості. / Я.О. Мольчак, М.М. Мельничук, І.В. Анрошук, В.М. Заремба. – Луцьк: Надстир'я, 1998. – 278 с.
4. Полянський С.В. Дефляційні процеси на ґрунтах Волинської області. / С.В. Полянський // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Екологія». – 2015. – вип. 13. – С. 81-85.
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/media/files/Articles/Diyalnist/Ekologichniy_kontrol/Dopovidi_pro_stan_NPS
6. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: колективна монографія. / за ред. В. О. Фесюка. – К.: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2016. – 316 ст.
7. Шевчук М.Й. Ґрунти Волинської області. / М.Й. Шевчук, П.Й. Зінчук, Л.К. Колошко. – Луцьк: РВВ „Вежа” Волинського державного університету ім. Лесі Українки, 1999. – 162 с.
8. E.M. Bridges, L.R. Oldeman. Global Assessment of Human-induced Soil Degradation (GLASOD). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/261696553_Global_Assessment_of_Human-induced_Soil_Degradation_GLASOD

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu zemel'». [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
2. Zemel'nyy kodeks Ukrainy. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Mol'chak Ya.O. Dehradatsiya hruntiv ta shlyakhy pidvyshchennya yikh rodyuchosti. / Ya.O. Mol'chak, M.M. Mel'nyichuk, I.V. Anroshchuk, V.M. Zarembo. – Luts'k: Nadstyr"ya, 1998. – 278 s.
4. Polyans'kyu S.V. Deflyatsiyni protsesy na gruntakh Volyns'koyi oblasti. / S.V. Polyans'kyu // Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Seriya «Ekolohiya». – 2015. – vyp. 13. – S. 81-85.
5. Rehional'na dopovid' pro stan navkolyshn'oho pryrodnoho seredovys'hcha u Volyns'kiy oblasti za 2019 rik. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.menr.gov.ua/media/files/Articles/Diyalnist/Ekologichniy_kontrol/Dopovidi_pro_stan_NPS
6. Suchasny'j ekologichny'j stan ta perspekty'vy' ekologichno bezpechnogo stijkogo rozvy'tku Volyns'koyi oblasti: kolekty'vna monografiya. / za red. V. O. Fesyuka. – K.: TOV «Pidpry'yemstvo «Vi En Ej», 2016. – 316 st.
7. Shevchuk M.Y. Grunty Volyns'koyi oblasti. / M.Y. Shevchuk, P.Y. Zin'chuk, L.K. Koloshko. – Luts'k: RVV „Vezha” Volyns'koho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrayinky, 1999. – 162 s.
8. E.M. Bridges, L.R. Oldeman. Global Assessment of Human-induced Soil Degradation (GLASOD). [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/261696553_Global_Assessment_of_Human-induced_Soil_Degradation_GLASOD

Аннотация:

В.А. Фесюк, С.В. Кривенюк. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ В ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена анализу современного состояния охраны земель в Волынской области. Рассмотрена история изучения современного агроэкологического состояния почв области, их использования и охраны в работах украинских ученых. Проанализирована динамика земельного фонда области. Установлено, что за последние 15 лет в структуре земельного фонда Волынской области произошли незначительные изменения, общая площадь земель осталась неизменной. Мониторинг эродированных и дефлированных земель в настоящее время в области должным образом не проводится. Проанализирована структура, динамика и особенности географического распределения нарушенных, обработанных, малопродуктивных и деградированных земель в Волынской области. Установлено, что в 2019 в Волынской области имеется 5846,51 га нарушенных земель. Наибольшие площади в Гороховском, Ковельском, Турийском, Маневичском, Старовижевском, Камень-Каширском и Иванычовском районах. Причины нарушения земель разные: эрозия и дефляция, влияние открытых разработок полезных ископаемых и строительного сырья, загрязнение химическими веществами и промышленными выбросами, последствия неправильной агротехники и др. При анализе динамики площади

нарушенных, обработанных и рекультивированных земель в Волынской области за период 2014-19 г.г. видно, что они меняются несущественно. То есть меры рекультивации или не проводятся вовсе, либо проводятся в недостаточных объемах. Проанализировано выполнение мероприятий по улучшению малопродуктивных угодий и потребность в них. Выделены важнейшие проблемы охраны земель. Предложены мероприятия для улучшения состояния земель области.

Ключевые слова: почвы Волынской области, использование земель, нарушенные земли, обработанные земли, малопродуктивные земли, деградированные земли, охрана земель.

Abstract:

V.A. Fesyuk, S.V. Kryvenyuk. CURRENT STATE OF LAND PROTECTION IN VOLYN REGION

The article is devoted to the analysis of the current state of land protection in the Volyn region. The history of studying the current agroecological condition of the region's soils, their rational use and protection in the works of Ukrainian scientists are considered. The dynamics of the land fund of the region is analyzed. It is established that over the last 15 years the structure of the land fund of Volyn region has undergone minor changes, the total land area has remained unchanged. Eroded and deflated lands are currently not properly monitored in the region. The structure, dynamics and features of the geographical distribution of disturbed, spented, unproductive and degraded lands in Volyn region are analyzed. It is established that as of 2019 in the Volyn region there are 5846.51 ha of disturbed lands. The largest areas are in Gorokhiv, Kovel, Turiysk, Manevychi, Stara Vyzhivka, Kamin-Kashyrsky and Ivanychi districts. The causes of land disturbance are different: erosion and deflation, the impact of opencast mining and construction raw materials, pollution by chemicals and industrial emissions, the consequences of improper agricultural techniques and more. When analyzing the dynamics of the area of disturbed, spented and recultivation lands in the Volyn region for the period 2014-19 it is seen that they change insignificantly. That is, recultivation measures are either not carried out at all or are carried out in insufficient quantities. Under conditions of extensive management, agrochemical and agrophysical or agricultural soil degradation is especially developed. It causes a violation of the composition of the soil cover, the deterioration of its water-air regime, the conditions of existence of soil biota and plants. All this is the cause of erosion. It is established that as of 2019 the area of degraded soils in the Volyn region are 787 ha. In the Volyn region, measures are being taken to improve unproductive lands. These measures include hydrotechnical, biological, forest, agronomic, chemical melioration. It is established that the amount of soil improvement does not meet the existing needs for them. Therefore, the area of land in need of improvement, in terms of administrative districts of Volyn region, is much larger than the implemented measures. It is established that along with land improvement, the problem of land conservation is acute. According to the volume of conservation measures, the leaders in the region are Turiysk (399 ha), Lutsk (334 ha), Kivertsy (316 ha), Kovel (284 ha) districts. The least preserved lands are in Shatsk (10 ha), Stara Vyzhivka (42 ha), Ratne (89 ha) and Volodymyr-Volynsky (88 ha) districts. In all other areas, conservation has been carried out on an area of over 100 ha. To increase the effectiveness of soil protection in the region, the priority is to organize an effective system for monitoring and inventory of soils in order to establish the degree of their degradation and agroecological condition. According to the results of the inventory, a necessary measure is the development of a regional soil protection program, which would clearly define the list and scope of measures for recultivation, restoration, conservation and melioration (in the broadest sense of the term). As well as clear and effective control over its implementation by economic entities and united territorial communities.

Key words: soils of Volyn region, land use, disturbed lands, spented lands, unproductive lands, degraded lands, land protection

Надійшла 12.06.2020р.